

A Study of Approaches to Resolving Educational Inequality in Rural Areas of China as Guidance for Thailand

การศึกษาแนวทางการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทย

Punika Kulavong

Natsarun Laksanapeeti*

บุณิกา กุลวงศ์

ณัฐสรณ์ ลักษณะปิติ

School of Sinology, Mae Fah Luang University, Thailand

Corresponding author*

e-mail: natsarun.lak@mfu.ac.th

Received 13-01-2025

Revised 09-04-2025

Accepted 11-04-2025

Doi: 10.69598/artssu.2025.4429.

How to Cite:

Kulavong, P., & Laksanapeeti, N. (2025). A Study of Approaches to Resolving Educational Inequality in Rural Areas of China as Guidance for Thailand. *Journal of Arts and Thai Studies*, 47(2), E4429 (1-19).

Keywords: educational inequality, inequality, China, Thailand

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา, ความเหลื่อมล้ำ, ประเทศจีน, ประเทศไทย

Abstract

Background and Objectives: Both China and Thailand have enacted the Compulsory Education Act and face the issue of educational inequality in many areas, particularly in rural regions. However, China has implemented various methods to reduce educational disparity, such as fostering collaboration with the private sector to apply technology in solving problems and developing long-term strategic plans to develop and address these issues. These approaches could serve as potential models for improving the educational context in Thailand. This research aims to examine the policies and initiatives implemented by the Chinese government to address educational inequality in rural regions. It further explores the applicability of these strategies within the Thai context.

Methods: This research adopts a documentary analysis approach. The researcher utilizes secondary data, including academic articles, research reports, and government annual publications pertaining to urban-rural educational inequality. Data were collected through keyword searches in the CNKI database and other relevant sources.

Results: The findings indicate that China employs various and complex approaches to tackle educational inequality. At the core of this strategy lies the strict enforcement of the Nine-Year Compulsory Education Act, including the implementation of penalty mechanisms to reduce disparities related to educational security and household income. The Chinese government tries to foster interdepartmental collaboration, advancing models such as "Technology + Education" and other initiatives like the Dual Excellence Program to address the issue of unequal distribution of educational opportunities in rural areas and to ensure equitable access to free and high-quality education for people in local communities. The government also addresses power-based disparities by initiating reforms to dismantle the household registration (Hukou) system and by tackling challenges faced by ethnic minority communities in rural regions. In addressing the application of strategies to reduce educational inequality in Thailand, the researcher proposes the strict enforcement of free education laws, emphasizes public-private partnerships in the development of learning platforms, and advocates for the establishment of long-term, continuous strategic frameworks to sustainably tackle educational disparities in the long run.

Application of this study: This study may serve as a guideline for the Thai government in managing compulsory education and as a policy framework for addressing educational inequality. It contributes to the formulation of long-term strategies that integrate public and private sector efforts, with particular attention to solving the problems in rural areas. Additionally, it serves as a database for future research development and policy formulation in the education sector.

Conclusions: This article categorized educational inequality into three dimensions by integrating the conceptual framework proposed by Pinprateep (2019): (1) inequality in education related to security and income, (2) inequality in the distribution of educational opportunities, and (3) inequality in educational power relations. The article further reflects on the structural issues within the Chinese education system and presents the models employed to address China's educational inequality. The researcher analyzes the results of the study with the intention of adapting and applying them to mitigate educational inequality in the Thai context.

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: ทั้งประเทศจีนและไทยต่างมีพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับและเป็นประเทศที่เผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชนบท อย่างไรก็ตาม ประเทศจีนได้ดำเนินการหลายวิธีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา อาทิ การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหา และการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งแนวทางเหล่านี้อาจเป็นแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาบริบทการศึกษาในประเทศไทยได้ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายและโครงการที่รัฐบาลจีนใช้ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทของประเทศจีน และศึกษาวิธีการปรับใช้แนวทางแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศจีนในบริบทของประเทศไทย

วิธีการศึกษา: งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยเลือกใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลบทความวิชาการ รายงานการวิจัย และรายงานสรุปประจำปีของภาครัฐเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่เขตเมืองกับชนบทในจีน โดยผ่านการค้นหาคำสำคัญในฐานข้อมูล CNKI และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

ผลการศึกษา: พบว่า จีนใช้แนวทางที่หลากหลายและซับซ้อนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ความสำคัญกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี พร้อมทั้งมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้ ภาครัฐของจีนมีความพยายามบูรณาการความร่วมมือกับหลายหน่วยงานเพื่อนำโมเดล “เทคโนโลยี+การศึกษา” และโครงการอื่น เช่น โครงการทวิความเป็นเลิศ มาแก้ไขปัญหาการกระจายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชนบท เปิดโอกาสให้ผู้คนในท้องที่เรียนฟรีและมีคุณภาพ ส่วนการแก้ปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจ ภาครัฐมีแนวโน้มพิจารณายกเลิกระบบทะเบียนบ้าน และแก้ไขปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชนบทเท่านั้น ในด้านการนำวิธีการแก้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปรับใช้ในประเทศไทย ผู้วิจัยเสนอการบังคับใช้กฎหมายเรียนฟรีอย่างเคร่งครัด เน้นสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในการสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้ตลอดจนกำหนดแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ระยะยาวและต่อเนื่องเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระยะยาว

การประยุกต์ใช้: ใช้เป็นแนวทางการจัดการการศึกษาภาคบังคับให้กับภาครัฐของไทย และใช้เป็นแนวทางการพัฒนานโยบายเพื่อแก้ปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ใช้กำหนดยุทธศาสตร์ระยะยาวที่บูรณาการระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน ซึ่งเน้นบริบทการแก้ปัญหาในพื้นที่ชนบท ตลอดจนเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนางานวิจัยและการกำหนดนโยบายการศึกษาในอนาคต

บทสรุป: บทความนี้แบ่งความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบ โดยการผนวกแนวคิดความเหลื่อมล้ำของ Pinprateep (2019) ซึ่งประกอบด้วย ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาส และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจ จากนั้นทำการสะท้อนประเด็นปัญหาเชิงโครงสร้างของการศึกษาในจีน และนำเสนอรูปแบบการแก้ปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของจีน ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เพื่อปรับใช้ในการแก้ปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทยต่อไป

บทนำ (Introduction)

การศึกษาไม่ได้เป็นปัจจัยเชิงบวกเสมอไป อาจทั้งสะท้อนและตอกย้ำความไม่เท่าเทียมทางสังคมที่มีอยู่เดิม รวมถึงอาจเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมหรือก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ (UNESCO, 2016 : 33) ซึ่งความเหลื่อมล้ำดังกล่าวเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นปัญหาที่ทั่วโลกพยายามแก้ไขมาโดยตลอด นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานสากลที่ร่วมผลักดันความเท่าเทียมเพื่อเปิดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เช่น องค์การของสหประชาชาติด้านสิทธิเด็กและการพัฒนาเด็ก (UNICEF) และองค์กรเฉพาะทางของสหประชาชาติด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม (UNESCO) ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านการจัดสรรทรัพยากรการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จึงเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาประเทศให้มั่นคง

ในประเทศจีนก็มีการสนับสนุนด้านการศึกษาในประเทศอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการผลักดันระบบการศึกษาก้าวสู่ยุคเทคโนโลยี นำเทคโนโลยีสารสนเทศสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา มีการจัดทำข้อมูลทางการศึกษาผ่านแนวคิด “สามการเชื่อมต่อ สองแพลตฟอร์ม” (三通两个平台) ที่เริ่มขึ้นเมื่อปี 2012 ซึ่งหมายถึง ทุกโรงเรียนสามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ได้ ทรัพยากรคุณภาพเชื่อมถึงทุกห้องเรียน ทุกคนสามารถเชื่อมเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ออนไลน์ มีแพลตฟอร์มบริการทรัพยากรทางการศึกษาและแพลตฟอร์มบริการการจัดการทางการศึกษา ภาครัฐให้ความสำคัญกับบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ชนบท สนับสนุนการร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน ทั้งนี้ ยังส่งเสริมการทดลองนวัตกรรมระดับภูมิภาคสมัยใหม่ ด้วยการอาศัยเขตทดลองการค้าเสรีให้หนานเป็นฐานพัฒนา สร้างมาตรฐานใหม่สำหรับการเปิดกว้างทางการศึกษาในยุคใหม่ จนนำมาสู่ความเท่าเทียมทางการศึกษา และการสร้างคุณภาพการศึกษาที่ดียิ่งขึ้น ปัจจุบันมีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยหลายแห่งในเขตทดลอง

นวัตกรรมการศึกษานานาชาติหลังสื่อยุคใหม่ในมณฑลไห่หนาน (陵水黎安国际教育创新试验区) อาทิ มหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่ง มหาวิทยาลัยไประณีย์และโทรคมนาคมปักกิ่ง นอกจากนี้ ภาครัฐของจีนยังได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ของการศึกษาจีนให้ก้าวสู่ความทันสมัยภายในปี 2035 (中国教育现代化 2035) พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ นับตั้งแต่ปี 2022 เป็นต้นมา ภาครัฐได้จัดสรรงบประมาณเกินกว่า 6 ล้านล้านหยวน (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2023) โดยไม่มีการปรับลดงบประมาณลงแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศจีนก็ยังคงปรากฏให้เห็นระหว่างในเขตพื้นที่ห่างไกลกับเขตพื้นที่ชนบท ระหว่างภูมิภาค ตลอดจนระหว่างกลุ่มประชากรในประเทศ โดย Ji et al., (2023) รายงานว่า ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนในเขตเมืองเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่เดียวกัน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวของนักเรียนในระดับมณฑลของภูมิภาคกลาง¹ต่ำกว่าภูมิภาคตะวันออกและภูมิภาคตะวันตก ซึ่งในระดับประถมศึกษาบางมณฑลมีงบประมาณต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศกว่าร้อยละ 6.2-22.7 และในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศกว่าร้อยละ 1.5-32.3 ตลอดจนเงินเดือนของครูผู้สอนในภาคดังกล่าวโดยเฉลี่ยก็ยังต่ำกว่าภาคตะวันออกและภาคตะวันตก

ภาพรวมของประเทศไทย ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงเป็นประเด็นสำคัญ แม้ว่ามีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตราที่ 10 ได้บัญญัติถึงสิทธิและโอกาสของบุคคลในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (Office of the Education Council Ministry of Education Kingdom of Thailand, 2020) แต่ความแตกต่างในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาระหว่างพื้นที่เขตเมืองกับพื้นที่เขตชนบทยังคงสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ต้องได้รับการแก้ไข

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์นโยบายหรือโครงการที่รัฐบาลจีนได้ดำเนินการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเขตพื้นที่ชนบท เพื่อหาแนวทางการปรับใช้ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร ที่ศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สืบค้นข้อมูลจากแหล่งออนไลน์ของประเทศจีนและไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปสู่การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนสำหรับประเทศไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษานโยบายและโครงการที่รัฐบาลจีนใช้ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทของประเทศจีน
2. เพื่อศึกษาวิธีการปรับใช้แนวทางแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศจีนในบริบทของประเทศไทย

วิธีการศึกษา (Research Methods)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยเลือกศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากบทความวิชาการ และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างพื้นที่เขตเมืองกับพื้นที่เขตชนบทในประเทศจีน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าคำสำคัญบนอินเทอร์เน็ต และฐานข้อมูล CNKI ซึ่งเป็นฐานข้อมูลใหญ่ระดับชาติของจีนที่รวบรวมบทความวิชาการ บทความวิจัย ข้อมูลเชิงสถิติ คำสำคัญที่สืบค้นหา ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (教育不平等), ปัญหาการศึกษาในชนบท (城乡教育问题), ยุทธศาสตร์การศึกษาจีนสู่ความทันสมัย 2035 (中国教育现代化 2035), การศึกษาภาคบังคับในจีน (中国义务教育)

ในการคัดกรองข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เลือกเอกสารเชิงวิชาการที่เผยแพร่ตั้งแต่ปี 2012 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นปีที่ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงเริ่มดำรงตำแหน่งเลขาธิการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน และประธานคณะกรรมการการทหารส่วนกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน สำหรับข้อมูลเชิงสถิติ ผู้วิจัยได้รวบรวมสถิติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในประเทศจีนตั้งแต่ปี 2019 เป็นต้นมา จากอ้างอิงหลักจากรายงานสถิติการพัฒนาศึกษาในระดับชาติของกระทรวงศึกษาธิการแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการรวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์เอกสาร รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในประเทศจีนแล้ว จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการจำแนกประเภทของข้อมูลเพื่อให้เกิดความเป็นระบบ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เน้นการอธิบาย ลักษณะของข้อมูล แนวโน้ม และความเชื่อมโยงของข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากเอกสารทางวิชาการ นโยบายของรัฐบาลจีน โครงการที่เกี่ยวข้อง และรายงานที่เกี่ยวข้อง การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในบริบทของประเทศไทย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำ (Inequality) คือ ความแตกต่าง หรือช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล หรือกลุ่มคนในสังคมในมิติต่าง ๆ เป็นต้นว่า การศึกษา สุขภาพ รายได้ และโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่ต่างกัน ความเหลื่อมล้ำเป็นปรากฏการณ์ที่พบได้ทั่วโลก และสามารถส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของสังคมในระยะยาว โดยทั่วไปสามารถจำแนกออกเป็น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Social Inequality) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (Economic Inequality) ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง (Political Inequality) ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา (Educational Inequality)

Pinprateep (2019) ได้ทำการแบ่งภาพรวมของความเหลื่อมล้ำออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1) ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งและรายได้ (Wealth & Income Inequality) คือ ความแตกต่างในการกระจายทรัพย์สิน และรายได้ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มประชากรในสังคม ซึ่งมักเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่สมดุล หรือการกระจุกตัวของทรัพยากร และโอกาสทางเศรษฐกิจในบางพื้นที่ ส่งผลให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจกระจายไปไม่ทั่วถึงทั้งในมิติของพื้นที่ และกลุ่มประชากร ตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองที่มีรายได้ต่ำอาจไม่สามารถส่งลูกเรียนพิเศษเพิ่มเติมได้ หรือไม่สามารถเลือกเรียนในโรงเรียนที่มีความพร้อมด้านทรัพยากร

2) ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส (Opportunity Inequality) คือ ความแตกต่างในการเข้าถึงทรัพยากร และบริการที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในสังคม ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน และบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข สวัสดิการสังคม และแหล่งทุน ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสนี้มักเกิดจากการกระจุกตัวของทรัพยากรหรือบริการในบางพื้นที่หรือกลุ่มประชากร ซึ่งส่งผลให้บางกลุ่มมีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของตนเองมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เป็นต้นว่า เด็กบางกลุ่มไม่ได้รับการศึกษาในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ หรือไม่มีห้องปฏิบัติการเทคโนโลยีที่ทันสมัย

3) ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ (Power Inequality) คือ ความแตกต่างในด้านสิทธิทางการเมือง อำนาจในการต่อรองในการเข้าถึงทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และทิศทางการพัฒนา ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น การกระจุกตัวของอำนาจในกลุ่มประชากรบางกลุ่มส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรในสังคมเกิดความไม่เสมอภาค ซึ่งอาจทำให้กลุ่มที่มีอำนาจน้อยไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญได้

หากเชื่อมโยงความเหลื่อมล้ำทั้ง 3 รูปแบบของ Pinprateep (2019) เข้ากับบริบทของการศึกษาจะแสดงให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่งคั่งและรายได้ เป็นการเน้นเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวผู้เรียนที่ส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาส เป็นการเน้นเรื่องความแตกต่างของทรัพยากร และคุณภาพการศึกษาที่ได้รับ ซึ่งอาจรวมถึงทรัพยากรที่รัฐจัดสรรให้ ส่วนความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจ เป็นการเน้นเรื่องสิทธิในการกำหนดนโยบาย และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการศึกษา

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Education Inequality) อาจกล่าวได้ว่า เป็นความแตกต่าง หรือช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมในมิติการศึกษา การวิจัยความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในช่วงแรกมักกล่าวถึงปัญหาทางการเมืองที่สำคัญในประเทศอังกฤษตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงเวลาดังกล่าว สังคมในประเทศเกิดความแตกต่างระหว่างชนชั้นทางสังคม ต่อมาในปี 1944 ประเทศอังกฤษได้บัญญัติพระราชบัญญัติการศึกษา สร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาระหว่างชนชั้นทางสังคมขึ้น

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 มองว่า พันธุกรรมมีผลต่อการพัฒนาด้านสติปัญญา ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากความเหลื่อมล้ำที่สังเกตเห็นได้ชัด คือ สมาชิกในชนชั้นทางสังคมที่ด้อยกว่า มักจะมีสติปัญญาน้อยกว่าผู้ที่มาจากชนชั้นกลางและชนชั้นสูง (Foster et al., 1996) ต่อมางานวิจัยเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามักเชื่อมโยงกับการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางเพศ และความเหลื่อมล้ำทางชาติพันธุ์เข้ากับการศึกษา

ปัจจุบัน ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกประเทศต่างให้ความสนใจ เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหามีความยั่งยืน คำว่า “ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” หมายถึง ความไม่เท่าเทียมกันด้านคุณภาพ หรือระดับการศึกษาที่ประชาชนได้รับเนื่องจากปัจจัยพื้นฐานของบุคคลนั้นทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการเข้าถึงถึงคุณภาพ และมาตรฐานที่แตกต่างกัน (Münich et al., 2012) ผลการศึกษาของ Sangmahamad (2017) พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และทรัพย์สินเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา กล่าวคือ ครอบครัวที่มีทุนทรัพย์มากกว่ามักสามารถรักษา และเพิ่มพูนทุนเหล่านี้ให้กับลูกหลานได้ ซึ่งผลการวิจัยของ Blanden et al., (2022) และ Terschuur (2023) มองว่า การศึกษามีความเหลื่อมล้ำสูงจะส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนสามารถส่งผลกระทบต่อการยับยั้งสถานะทางสังคมเป็นไปได้อย่างยิ่งยั้ง ทั้งนี้ ความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างครอบครัวยังมีแนวโน้มที่จะคงอยู่ข้ามหลายชั่วอายุคน กล่าวโดยง่ายคือ ครอบครัวที่มีทุนทรัพย์น้อยกว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาข้อจำกัดในการพัฒนา และยกระดับสถานะของตน รวมถึงความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษา และมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาที่นานกว่า (Pharcharuen et al., 2021)

Potipipittanakorn et al., (2023) มองว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามี 2 มิติหลัก ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำในโอกาสการเข้าถึงการศึกษา และความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา ซึ่งความเหลื่อมล้ำในโอกาสการเข้าถึงการศึกษา คือ ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา หรือความแตกต่างในโอกาสที่ประชากรในประเทศสามารถเข้าถึง และได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งจะเน้นเรื่องของ “โอกาส” ของบุคคล เป็นต้นว่า ปัจจัยด้านภูมิสำเนา สภาพแวดล้อม ส่วนมิติที่ 2 ความเหลื่อมล้ำในคุณภาพการศึกษา เป็นเรื่องความเหลื่อมล้ำกันในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งเน้นเรื่องของ “คุณภาพ” หากคุณภาพการศึกษาไม่เท่ากัน จะส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาทักษะ และความรู้ของผู้เรียน

บทความวิจัยนี้มุ่งนำเสนอนโยบายและโครงการที่รัฐบาลจีนใช้ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา วิเคราะห์ในมิติความเหลื่อมล้ำในโอกาสการเข้าถึงการศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาปรับเป็นแนวทางการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำสำหรับบริบทของประเทศไทย และอาจสามารถสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพได้ในอนาคต

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทของประเทศจีนที่อยู่ฐานข้อมูล CNKI นิยมใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติที่ภาครัฐได้เก็บรวบรวมไว้ เป็นต้นว่า The China Health and Nutrition Survey “CHNS” (Zou & Ma, 2019; Qi, 2016), China Family Panel Studies “CFPS” (Qiao, 2021), China Education Panel Survey “CEPS” (Zhang & Wang, 2022), China General Social Survey “CGSS” (Li & Wu, 2017) มุมมองของการวิจัยสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่

2.1 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับชนบท

Wang (2021) มองว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และช่องว่างทางการศึกษาภายในเขตพื้นที่ชนบทของประเทศจีนได้ ขณะที่ผลการวิจัยของ Wang (2013) พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของภูมิภาคตะวันออก และภูมิภาคกลางที่เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจของประเทศจีนมีแนวโน้มที่ดี แต่ภูมิภาคตะวันตก

มีแนวโน้มที่ตรงกันข้าม ต่อมา Li (2014) ใช้โมเดล Mare สำหรับวิเคราะห์แนวโน้มความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาระหว่างเมืองกับชนบทของแต่ละระดับการศึกษาตั้งแต่ปี 1940 ถึง 2010 เขาพบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาระหว่างเมืองกับชนบทในระดับชั้นประถมศึกษามีแนวโน้มลดลง แต่ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นยังคงเดิม และในทางตรงกันข้ามระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือระดับสูงขึ้นมีความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น

งานวิจัยของ Wang (2013) และ Li (2014) ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวโน้ม และความสัมพันธ์ทางสถิติของระบบการศึกษาระหว่างพื้นที่เมืองกับพื้นที่ชนบท อย่างไรก็ตาม งานวิจัยข้างต้นยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของผู้อำหนดนโยบาย และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่ง Zhang & Wang (2022) ได้เติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยเขาใช้ข้อมูลจาก China Education Panel Survey (CEPS) ตรวจสอบผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาเรียนในโรงเรียนต่อภาระทางการศึกษาในครอบครัว และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ผลพบว่า การลดระยะเวลาเรียนในโรงเรียนส่งผลให้ผู้ปกครองต้องใช้เวลามากขึ้นในการดูแลบุตรหลาน หรือเลือกสนับสนุนให้บุตรเรียนพิเศษเพิ่มเติม ซึ่งล้วนแล้วแต่เพิ่มภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ตลอดจนกระทบกับการงานของผู้ปกครอง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ผู้เรียนจากครอบครัวที่มีฐานะดีมีแนวโน้มที่จะลงทุนส่งลูกเรียนพิเศษมากกว่าผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะด้อยกว่า ซึ่งการกระทำรูปแบบดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภายในชั้นเรียนเดียวกันได้ด้วย

สำหรับวิธีการแก้ปัญหานี้ หลังจาก Li & Wang (2015) ใช้โมเดล Galor-Zeira วิเคราะห์บทบาทการลงทุนของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับชนบทของประเทศจีน ประกอบกับข้อมูลระดับมณฑลตั้งแต่ปี 2001 ถึง 2011 เขาพบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ยิ่งเพิ่มระดับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จึงเสนอแนะทางการเพิ่มการสนับสนุนการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต้นในชนบทเป็นพิเศษ

2.2 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างรุ่น

การศึกษาของพ่อแม่มีผลโดยตรงต่อโอกาสทางการศึกษาของบุตร โดยทั่วไปแล้ว บุคคลที่เป็นพ่อแม่มีความประสงค์ให้ลูกเรียนระดับการศึกษาที่สูงขึ้น งานวิจัยของ Zou & Ma (2019) และ Qi (2016) เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ทั้งสองล้วนใช้ข้อมูลระดับครัวเรือน The China Health and Nutrition Survey (CHNS) แต่มีการวิเคราะห์ตัวแปรที่ต่างกัน กล่าวคือ การศึกษาของ Zou & Ma (2019) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยด้านภูมิหลังครอบครัว การถ่ายทอดทางการศึกษาระหว่างรุ่นที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาของพ่อแม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อโอกาสทางการศึกษาของบุตร โดยเฉพาะการศึกษาของแม่มีอิทธิพลเชิงบวกมากกว่าของพ่อ งานวิจัยยังบ่งชี้ว่า ผู้เรียนที่เป็นเพศหญิงต้องเผชิญความไม่เท่าเทียมมากกว่าผู้ชาย ในทางกลับกัน ผลการวิเคราะห์ของ Qiao (2021) ที่ใช้ข้อมูลปี 2012 จาก CFPS และ Zhao (2023) ที่วิเคราะห์ข้อมูลจากฐาน Chinese Household Income Project Survey, CHIP กลับพบว่า ระดับการศึกษาของพ่อแม่มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับการศึกษาของลูกเสียมากกว่าแม่

ในส่วนของการศึกษาของ Qi (2016) นั้น พบว่า ในพื้นที่ชนบท รายได้มีผลต่อการศึกษาระหว่างรุ่นร้อยละ 26 และในพื้นที่เมืองมีผลกระทบกกว่าร้อยละ 36 เขามองว่า การศึกษาไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยที่ลดความไม่เท่าเทียม แต่ยังอาจช่วยเสริมสร้างการส่งผ่านรายได้ระหว่างรุ่นในบางบริบทอีกด้วย

2.3 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์

นโยบายการรับผู้เรียนในกลุ่มชาติพันธุ์ของภาครัฐช่วยส่งเสริมให้มีโอกาสเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีและมหาวิทยาลัยขึ้นมากขึ้น รูปแบบการสนับสนุนขึ้นอยู่กับรัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละท้องที่ ซึ่งปัจจุบันเริ่มเน้นการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดมากขึ้น เริ่มยกเลิกนโยบายสิทธิพิเศษที่อิงจาก “สถานะทางชาติพันธุ์” ในมณฑลนั้น ๆ (Xu, 2023) กล่าวคือ การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเริ่มคำนึงถึงพื้นที่ชนบทที่ควรได้รับการสนับสนุน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ต้องทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเร่งด่วน

ในด้านของการดำเนินงานวิจัย รูปแบบการศึกษา Li & Wu (2017) และ Mai (2023) ล้วนแล้วแต่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่นำโมเดลแบบจำลองโลจิสติกส์ประกอบการวิเคราะห์ ความแตกต่างระหว่างนักวิชาการทั้งสองคือ Li & Wu (2017) วิเคราะห์ข้อมูลความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับอุดมศึกษาในปี 2013 โดยใช้ฐานข้อมูล China General Social Survey (CGSS) ตัวแปรที่วิเคราะห์ ได้แก่ ชาติพันธุ์ ฐานะทางครอบครัว เพศ ภูมิสำเนา และระดับการศึกษาของพ่อแม่ ซึ่งผลพบว่า

ความแตกต่างของโอกาสในการเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาภายในกลุ่มชาติพันธุ์เองมีความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทมากกว่าภายในกลุ่มชาวจีน (ที่เป็นชนกลุ่มใหญ่) ชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเมืองมีโอกาสศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมากกว่าชาวจีนที่อาศัยอยู่ในชนบท และมีโอกาสใกล้เคียงกับชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเมือง ทว่าชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทะเบียนบ้านในชนบทมีโอกาสเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาน้อยที่สุด ส่วนงานวิจัยของ Mai (2023) เป็นการศึกษาความแตกต่างของโอกาสในการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของผู้เรียนในกลุ่มชาติพันธุ์ในมณฑลทางภาคตะวันตกของจีน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของผู้สมัครสอบภูมิหลังของครอบครัว และนโยบายการรับนักศึกษาชาติพันธุ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ เมื่อพิจารณาความแตกต่างทางเพศ พบว่าเพศชายกับเพศหญิงไม่มีความแตกต่างในการเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั่วไป ในทางตรงกันข้าม มีเพศชายมีโอกาสเข้าเรียนมหาวิทยาลัยชั้นนำของจีนได้มากกว่า

อนึ่ง งานวิจัยของ Xu (2023) ดำเนินการวิจัยแตกต่างจากนักวิชาการกลุ่มอื่น ซึ่งเน้นการศึกษาผ่านเอกสาร วิเคราะห์นโยบายการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของภาครัฐที่มีผลต่อความเท่าเทียมทางการศึกษาของผู้เรียนกลุ่มชาติพันธุ์ในทัศนะของเขา มองว่าภาครัฐควรสนับสนุนกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่ชนบท ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ต้องการสนับสนุนโดยแท้จริง

สรุปภาพรวมของงานวิจัยที่กล่าวมาในส่วนเนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการวิจัยที่กล่าวมานั้นเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลเชิงสถิติของภาครัฐ แต่ก็มีบางส่วนที่ใช้รูปแบบการวิจัยทางเอกสาร เช่น (Xu, 2023) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยข้างต้นเป็นการวิเคราะห์ตามตัวแปรที่กำหนด เช่นมองว่าภูมิหลังทางครอบครัวมีผลกระทบต่อการศึกษายังไง ไม่ได้วิเคราะห์สิ่งที่ภาครัฐของจีนดำเนินการไปแล้ว ผลลัพธ์ของการดำเนินงานของภาครัฐคืออะไร ทั้งหมดนี้จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อนำมาปรับเป็นแนวทางการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำสำหรับบริบทของประเทศไทย เพราะคุณภาพการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อโอกาส และความสำเร็จของผู้เรียนในระยะยาว

ผลการศึกษา (Research Results)

ตั้งแต่สี่จีนเริ่มดำรงตำแหน่งเลขาธิการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน และประธานคณะกรรมการการทหารส่วนกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปี 2012 จนปีถัดมาได้รับการแต่งตั้งจากสภาประชาชนแห่งชาติจีนให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของจีนจึงอยู่ภายใต้การดำเนินงานของสี่จีนผิง รายละเอียด และผลการดำเนินงานเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในประเทศจีน ดังนี้

1. ภาพรวมของระบบการศึกษาในประเทศจีน

ระยะเวลาในการเรียนในแต่ละระดับชั้นคล้ายคลึงกับการศึกษาของประเทศไทย กล่าวคือ ชั้นประถมศึกษาเรียน 6 ปี มัธยมศึกษา 3 ปี และมัธยมปลายอีก 3 ปีก่อนที่จะศึกษาในระดับชั้นที่สูงขึ้น สิ่งที่แตกต่างจากระบบการศึกษาในประเทศไทย คือหลังจากที่จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะต้องเข้ารับการสอบจงเช่า (中考) เพื่อวัดประเมินผลสัมฤทธิ์ในระดับมณฑลก่อน จึงจะสามารถเลือกเรียนในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงและมีคุณภาพในระดับมณฑลได้ ปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดการแข่งขันเพื่อให้ได้เข้าเรียน

ช่วงแรกหลังจากที่จีนก่อตั้งขึ้นเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน การเข้าถึงการศึกษามักถูกจำกัดเฉพาะในเมืองใหญ่ หรือกลุ่มชนชั้นสูง เขตพื้นที่ชนบทของจีนมีอัตราการไม่รู้หนังสือสูงถึงร้อยละ 95 พร้อมทั้งขาดแคลนบุคลากรครู และทรัพยากรการเรียนรู้ จึงทำให้ต่อมาในปี 1986 ประเทศจีนได้ประกาศใช้กฎหมายการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ที่ผ่านการรับรองการประชุมสมัชชาประชาชนแห่งชาติจีนชุดที่ 6 ครั้งที่ 4 ในวันที่ 12 เมษายน 1986 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 1986 เป็นต้นไป กฎหมายดังกล่าวสนับสนุนให้ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นไม่ต้องชำระค่าเล่าเรียน แต่ไม่รวมค่าใช้จ่ายประเภทอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ช่วงปี 2008 เป็นต้นมา ในเขตเมืองและชนบททั่วประเทศจีนได้รับการยกเว้นค่าใช้จ่ายทั้งหมด แต่ไม่รวมค่าตำราเรียนที่จะต้องรับผิดชอบออกเอง (Xue, 2008) จนมาถึงช่วงสมัยที่สี่จีนผิงเป็นผู้นำประเทศได้ทำการยกเว้นค่าใช้จ่ายทั้งหมด

การประชุมสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติจีนชุดที่ 12 (2012-2018) มีมติแก้ไขกฎหมายการศึกษาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (中华人民共和国教育法) รายละเอียดที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น การสร้างระบบการศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา สร้างระบบบริการสาธารณะด้านการศึกษาปฐมวัยที่ครอบคลุมทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท การสนับสนุนให้โรงเรียน และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ส่งเสริม ตลอดจนประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ทันสมัย เป็นต้น

จากเนื้อหาข้างต้น สามารถเห็นได้ว่า รัฐบาลจีนมีความพยายามสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา โดยการใช้กฎหมายการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และข้อบังคับอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่จีนมีมติดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็เริ่มปรับเปลี่ยนการศึกษาให้มีความทันสมัยมากขึ้น โดยก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาใช้

2. สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศจีน

โดยทั่วไปแล้ว ความเหลื่อมล้ำสามารถแบ่งได้หลายประเภท งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดความเหลื่อมล้ำของ Pinprateep (2019) ปรับให้เข้ากับบริบทของการศึกษา เพื่อวิเคราะห์นโยบายและโครงการที่รัฐบาลจีนใช้ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทของประเทศจีน ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของจีนมีดังนี้

2.1 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้

ในเขตพื้นที่เมืองมักมีความเจริญทางเศรษฐกิจ มีสาธารณูปโภคที่ดีกว่าเขตชนบท ตลอดจนรายได้ของคนในเมืองก็มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบท ดัง Figure 1 แสดงให้เห็นว่า ในปี 2023-2024 รายได้เฉลี่ยต่อปีของผู้คนในเมืองมีกว่า 51,821 หยวน และ 54,188 หยวนตามลำดับ แต่รายได้เฉลี่ยต่อปีของผู้คนในชนบทกลับมีแค่ 21,691 หยวน และ 23,119 หยวนตามลำดับ เห็นได้ว่า รายได้เฉลี่ยต่อปีของผู้คนที่อาศัยในเมืองนอกจากที่จะมากกว่ารายได้เฉลี่ยต่อปีของภาพรวมภายในประเทศและในชนบทแล้ว ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันหนึ่งปี ผลรวมระหว่างรายได้เฉลี่ยต่อปีของผู้คนที่อาศัยในเมืองกับพื้นที่ชนบทของปี 2024 กับ 2023 มีแนวโน้มโตขึ้นกว่าร้อยละ 3.12 ปฏิเสธไม่ได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางรายได้นี้ ส่งผลให้บุคคลที่เป็นผู้ประกอบการมีความพร้อมในการสนับสนุนบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ในทางกลับกัน ผู้ที่มีรายได้ต่ำจำเป็นต้องพึ่งพารัฐสวัสดิการอย่างเช่น การศึกษาภาคบังคับ 9 ปีต่อไป

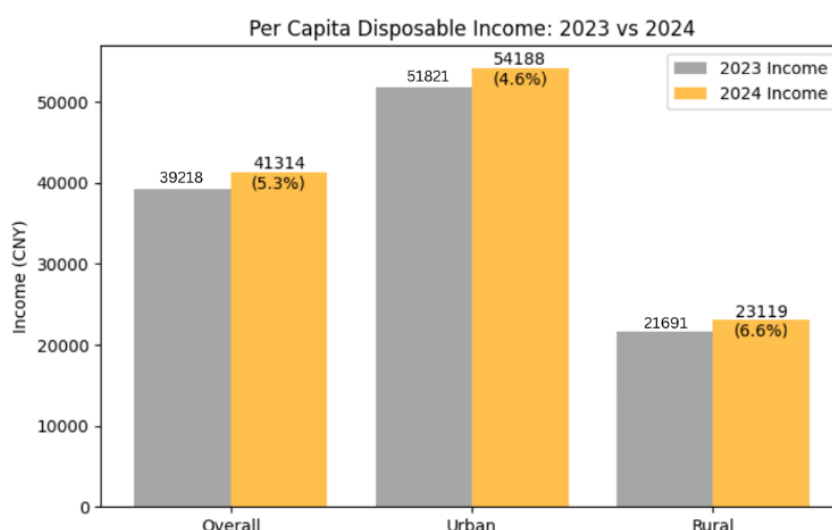

Figure 1 Per capita disposable income 2023-2024

(Source: Kulavong & Laksanapeeti, 2025a)

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้ที่สะท้อนออกมานั้นยังรวมถึงทรัพยากรทางการศึกษาที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง หนึ่งในเหตุการณ์ที่สะท้อนออกมาให้เห็นคือ การค้างจ่ายเงินเดือนและเงินอุดหนุนครูในอำเภอต้าฟาง มณฑลกุ้ยโจว ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบท (The official website of the Chinese government, 2020) ทั้งนี้ ปัญหาครอบครัวมีรายได้ต่ำยัง

กระทบถึงการศึกษาของผู้เรียน ที่ผู้เรียนอาจต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพื่อไปแสวงหาอาชีพสำหรับเลี้ยงชีพ แม้อัตรา การเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับทั่วประเทศในปี 2019 อยู่ที่ร้อยละ 94.8 แต่สถานการณ์การออกกลางคันของผู้เรียนมัธยมต้น ในบางพื้นที่ชนบทยังคงน่าเป็นห่วง (Zeng, 2021)

2.2 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาส

การลงทุนด้านการศึกษาของภาครัฐในปัจจุบันมีความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อหัวของผู้เรียนในระดับ การศึกษาภาคบังคับและค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาจากงบประมาณแผ่นดินต่อหัวของผู้เรียน ในปี 2019 มณฑลหรือพื้นที่ที่ได้รับเงิน ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อหัวของผู้เรียนมากที่สุดมักเป็นเขตพื้นที่มหานคร หรือพื้นที่ทางการค้าที่อยู่ติดกับทะเล เป็นต้นว่า ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ และเทียนจิน ส่วนค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อหัวของผู้เรียนอันดับท้าย ๆ มักเป็นพื้นที่ชนบท เช่น กว่างซี เหอเป่ย์ และ เหอหนาน เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว การจัดสรรทรัพยากรทางการเงินมีความเหลื่อมล้ำอย่างมาก ผู้เรียนในเหอหนานแม้จะเป็น มณฑลที่อยู่ใกล้มหานครอย่างปักกิ่ง แต่ก็ได้รับค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อหัวน้อยกว่าปักกิ่ง 4.8 เท่า (ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อ หัวของเหอหนาน 8,643.93 หยวน ส่วนปักกิ่งได้รับ 41,742.94 หยวน) (Ji et al. 2023) ผลที่ตามมาคือ การเข้าถึงทรัพยากร และ บริการที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในสังคมเกิดความเหลื่อมล้ำ

ในแง่ของจำนวนโอกาสในการเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษา ภูมิภาคตะวันออกที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ เช่น ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ และเทียนจิน มีความได้เปรียบกว่าภูมิภาคอื่นอย่างชัดเจน สาเหตุหลักมาจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษา ในระดับที่สูงกว่า ไม่ว่าจะเป็นจำนวนมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพสูง ทรัพยากรด้านบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงงบประมาณ สนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนที่มีมากกว่าภูมิภาคอื่น ในทางกลับกัน ผู้เรียนในภูมิภาคตอนกลางและตะวันตกต้องเผชิญกับ ความเสียเปรียบที่ชัดเจนในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ได้แก่ จำนวน มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาที่มีจำกัด ทำให้เกิดการแข่งขันสูงขึ้นในการสอบเข้าศึกษามหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษา ที่มีคุณภาพ

ส่วนอุปกรณ์ (Hardware) ที่ใช้ในห้องเรียนทั่วไปแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) ส่วนอุปกรณ์ในห้องเรียนทั่วไป เช่น กระดานอิเล็กทรอนิกส์ โปรเจคเตอร์ คอมพิวเตอร์ 2) อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์เฉพาะทาง 3) อุปกรณ์ในห้องบันทึก การสอนเฉพาะทาง 4) คอมพิวเตอร์สำหรับการใช้งานของผู้สอน 5) คอมพิวเตอร์สำหรับการใช้งานของผู้เรียน ซึ่งแม้ว่าโรงเรียนใน เขตเมืองและชนบทมีการติดตั้งอุปกรณ์ที่ครอบคลุมในระดับที่ค่อนข้างสูง แต่มีอัตราการติดตั้งในห้องเรียนของโรงเรียนในเขตเมือง สูงกว่าโรงเรียนในชนบทเล็กน้อย สิ่งที่แตกต่างกันชัดเจนคือ จำนวนเจ้าหน้าที่สนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนในเขต เมืองและโรงเรียนในชนบท ตามรายงานของ Research Group on Educational Informatization, China Institute for Educational Finance Research, Peking University (2023) ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนในเขตเมืองร้อยละ 5 ไม่มีเจ้าหน้าที่สนับสนุนด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ มีร้อยละ 18 ที่มีเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะคอยให้การสนับสนุนโดยเฉพาะ ส่วนมีโรงเรียนในเขตชนบทมีกว่าร้อยละ 10 ที่ไม่มี เจ้าหน้าที่เลย และมีเพียงร้อยละ 9 ที่จ้างเจ้าหน้าที่สนับสนุนด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะ

2.3 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจ

เนื่องจากในมหานคร หรือเขตพื้นที่ติดทะเลที่อยู่ฝั่งตะวันออกของประเทศจีนมักเป็นพื้นที่ที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ ผู้คน ส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่ต้องการไปแสวงหาอาชีพที่นั่น มักนำลูกหลานของตนไปยังพื้นที่ดังกล่าวด้วย แต่ปัจจัยเรื่องที่ดิน แหล่งที่พัก อาศัยค่อนข้างมีอยู่อย่างจำกัด รัฐบาลจีนจึงได้ตั้งข้อจำกัดระบบทะเบียนบ้าน (户口) ไว้ ระบบทะเบียนบ้านเป็นระบบที่กำหนด สิทธิและสวัสดิการของประชากรตามสถานที่เกิดของประเทศจีน ผู้ที่มีทะเบียนบ้านในเขตเมืองจะได้รับสิทธิในด้านโอกาสทาง การศึกษา ระบบสวัสดิการทางสังคม และการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขที่ดีกว่าที่มีทะเบียนบ้านในเขตชนบท นอกจากนี้ระบบ ทะเบียนบ้านยังสร้างความแตกต่างในด้านการเข้าถึงการสอบเข้ามหาวิทยาลัยในประเทศจีน (高考) ที่ถูกจัดในลักษณะที่ให ความสำคัญกับภูมิลำเนาที่จดทะเบียนในระบบทะเบียนบ้าน การมีระบบทะเบียนบ้านในเขตเมืองใหญ่นั้นช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียน ในการเข้าถึงมหาวิทยาลัยชั้นนำได้มากกว่า ตัวอย่างเช่น ในปี 2024 คะแนนการสอบเข้ามหาวิทยาลัยปักกิ่งในกลุ่มสาขาวิชาเคมี และฟิสิกส์ของผู้เรียนที่อยู่ในเมืองปักกิ่งต้องใช้ 690 คะแนนขึ้นไปในการยื่น แต่สำหรับพื้นที่อื่นอย่างเทียนจินที่ต้องใช้ 694 คะแนน ขึ้นไปในการยื่นสมัคร ในขั้นตอนการสอบเข้าระดับอุดมศึกษาก็ยังเป็นปัญหาเช่นกัน ผู้เรียนที่มีทะเบียนบ้านอยู่ต่างถิ่นแม้จะ สามารถเรียนโรงเรียนในเมืองได้ตามปกติ แต่การสอบเข้าระดับอุดมศึกษาทุกครั้งจำเป็นต้องกลับไปยังภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้าน

ของตนเอง ส่งผลให้ผู้คนที่ย้ายถิ่นฐานไปยังในเมืองกลายเป็นพลเมืองชั้นสองในเมืองใหญ่ จนนำมาสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น

อีกประเด็นที่สำคัญคือ จีนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง ซึ่งมีกว่า 55 ชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย ด้วยสภาพแวดล้อมทางภาษา วิถีชีวิต และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันกับชนกลุ่มใหญ่ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีองค์ความรู้เสียเปรียบชนกลุ่มใหญ่อย่างชัดเจน ตลอดจนบางกลุ่มชาติพันธุ์ก็อาศัยในพื้นที่ชนบท โดยเฉพาะพื้นที่ราบสูง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ กลุ่มคนชาติพันธุ์ไม่ได้เข้ารับการศึกษาคือ ผลที่ตามมาคืออาจนำสู่ปัญหาทางสังคมในประเทศจีน

กล่าวโดยสรุป จีนเป็นประเทศที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ และมีประชากรมากกว่า 1.4 พันล้านคน ต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่หลากหลายและซับซ้อน ภาครัฐของจีนจำเป็นต้องกำหนดแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม ครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เนื้อหาข้างต้นที่กล่าวมาเป็นเพียงการสะท้อนภาพบางส่วนของสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศจีน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้ 2) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาส และ 3) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นประเด็นที่ปรากฏในผลงานวิชาการภายในฐานข้อมูล CNKI เนื้อหาในลำดับถัดไป ผู้วิจัยจะรายงานรูปแบบและแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศจีน ตลอดจนวิเคราะห์รูปแบบแนวทางการแก้ไขเพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทย

3. การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศจีน

ความมั่นคงร่วมกันของคนในชาติเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนหลักของความเท่าเทียมเพื่อสร้างความสมดุลและทั่วถึง โดยไม่ปล่อยให้ประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง ถือเป็นเป้าหมายหลักต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจภายในประเทศ หลังการเปิดประเทศ คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ยึดมั่นในแนวคิดการศึกษาที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มีการดำเนินโครงการ และนโยบายต่าง ๆ อาทิ การเปลี่ยนแปลงระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัย นโยบายการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจนออกกฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงการศึกษา เช่น กฎหมายการศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีน กฎหมายการศึกษาภาคบังคับของสาธารณรัฐประชาชนจีน กฎหมายการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ของจีน และแนวทางการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ของการศึกษาจีนให้ก้าวสู่ความทันสมัยภายในปี 2035 (中国教育现代化 2035) ที่เน้นการพัฒนาและแก้ไขปัญหาการศึกษาระยะยาว เป็นต้น มีการระบุแนวทางการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาลงไว้ในยุทธศาสตร์ของการศึกษาจีนให้ก้าวสู่ความทันสมัยภายในปี 2035 โดยมีความว่า “การจัดสรรงบประมาณส่วนดังกล่าวต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ” เนื้อหาต่อไปนี้นำเสนอเนื้อหา หรือโครงการสำคัญของรัฐบาลจีนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยมีใจความสำคัญดังนี้

3.1 การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้

จีนให้ความสำคัญกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ปีโดยการประกาศบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 1986 ในระยะแรกมีการบัญญัติข้อกฎหมายเพียง 18 ข้อเท่านั้น โดยใจความสำคัญของกฎหมาย คือ การสนับสนุนผู้เรียนฟรีในช่วงประถมศึกษาจำนวน 6 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 3 ปี ซึ่งเป็นไปตามมาตราที่ 10 ที่มีการประกาศว่า “รัฐยกเว้นค่าเล่าเรียนสำหรับผู้เรียนที่อยู่ในระดับการศึกษาภาคบังคับ” (The Central People's Government of the People's Republic of China, 2005) ผลการดำเนินนโยบายหลังจากที่มีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการก็เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ก่อนที่มีการปรับแก้ข้อกฎหมายค่าเฉลี่ยการได้รับการศึกษาของคนจีนเพียง 4.3 ปี ถัดมาปี 2001 เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดเป็น 8.1 ปีโดยเฉลี่ย (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2006) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติกลับไม่เป็นไปตามกฎหมายที่ประกาศใช้ เพราะผู้เรียนยังคงต้องชำระค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด (杂费) ที่นอกเหนือจากค่าเล่าเรียนเพิ่มเติม ทำให้กลุ่มคนที่ยากจนไม่มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา ต่อมาในปี 2006 มีการปรับแก้ข้อกฎหมาย โดยการแบ่งหมวด และเพิ่มมาตราในการบังคับใช้กฎหมาย ที่สำคัญคือ ไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด การศึกษาภาคบังคับหลังจากนั้นดำเนินภายใต้นโยบาย “Two Exempt and One Subsidy” (两免一补) กล่าวคือ ยกเว้นค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ยกเว้นค่าตำราเรียน และให้เงินอุดหนุนค่าครองชีพสำหรับนักเรียนประจำ ภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลสี่จีนผิง กฎหมายที่ว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีได้ประกาศใช้อย่างเข้มข้น ได้ระบุ

บทลงโทษของผู้กระทำความผิด เป็นต้นว่า มาตรา 78 ที่ระบุว่า “สถานศึกษาและสถาบันการศึกษาอื่นใดที่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายจากผู้เรียนโดยฝ่าฝืนข้อกำหนดของรัฐ ให้หน่วยงานทางการศึกษาหรือหน่วยงานบริหารที่เกี่ยวข้องสั่งให้คืนเงินที่เรียกเก็บไป และให้ดำเนินการลงโทษตามกฎหมายกับผู้บริหารที่รับผิดชอบโดยตรง และบุคคลอื่นที่มีความรับผิดชอบโดยตรง” (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2021) ตั้งแต่ที่มีการประกาศใช้ และบังคับใช้อย่างเคร่งครัด ทำให้อัตราการคงอยู่ในระบบของการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีมีแนวโน้มสูงขึ้นต่อเนื่อง ดัง Figure 2 ที่แสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่ปี 2019-2023 อัตราการคงอยู่ในระบบของการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยเฉลี่ยร้อยละ 0.225 ต่อปี

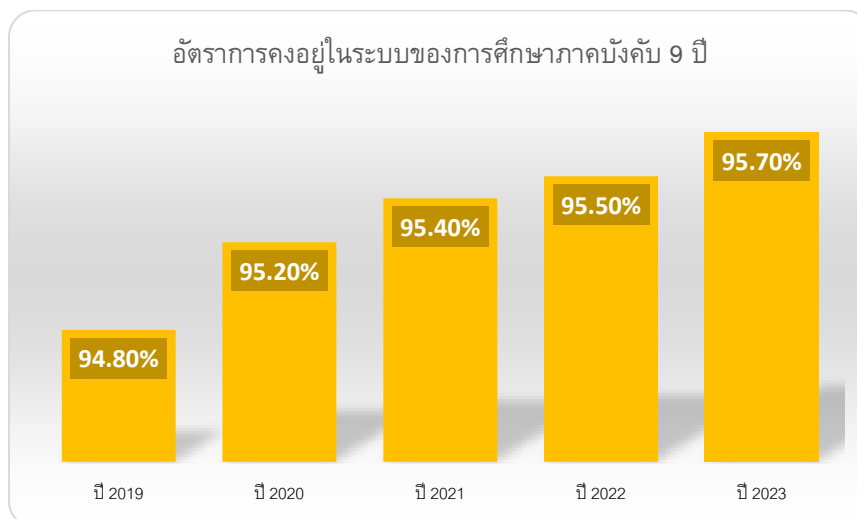

Figure 2 Retention rate of nine-year compulsory education 2019-2023

(Source: Kulavong & Laksanapeeti, 2025b)

นอกจากนี้ หลังจากที่เกิดเหตุการณ์ค้างจ่ายเงินเดือนและเงินอุดหนุนครูในอำเภอต้าฟาง มณฑลกุ้ยโจว คณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์จีนประจำมณฑลกุ้ยโจวมีมติพักงานนายอำเภอประจำเมืองต้าฟาง สั่งปลดผู้ที่รับผิดชอบด้านการคลัง และผู้ที่รับผิดชอบด้านการศึกษาออกจากตำแหน่ง จากนั้น ภาครัฐอย่างกระทรวงศึกษาธิการ กรมองค์การพรรคคอมมิวนิสต์จีน และหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งหมด 5 หน่วยงานยังร่วมกันออกกฎหมายคุ้มครองบุคลากรทางการศึกษา “ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างคณะบุคลากรทางการศึกษาในชนบทยุคใหม่” (关于加强新时代乡村教师队伍建设的意见) โดยเน้นย้ำเรื่องคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษาเข้ามาพัฒนาโรงเรียนในเขตพื้นที่ชนบท

3.2 การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาส

เป้าหมายที่สำคัญของการกำหนดแนวทางการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ของการศึกษาจีนให้ก้าวสู่ความทันสมัยภายในปี 2035 คือ การสร้างระบบการศึกษาสมัยใหม่เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน การศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพและเท่าเทียมกันอย่างทั่วถึง ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในระยะยาว

ภาครัฐของจีนมีความพยายามสร้างและพัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลักดันให้อุดมศึกษาในประเทศจีน หน่วยงาน iCourse และหน่วยงานภาคเอกชน NetEase Cloud Classroom ร่วมกันผลิตและพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบออนไลน์ลงแพลตฟอร์มที่ชื่อว่า “MOOC” ตามข้อมูลเชิงสถิติที่มีการรายงานจากกระทรวงศึกษาธิการของจีนระบุว่า ในปี 2024 แพลตฟอร์ม MOOC มีหลักสูตรมากกว่า 76,800 หลักสูตร และมียอดการเข้าเรียนสะสมสูงถึง 1,277 ล้านครั้ง ขนาดของการพัฒนาและการใช้งานถือเป็นอันดับหนึ่งของโลก (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2024) ตลอดจนยังมีแอปพลิเคชันสำหรับการเรียนรู้ที่ทางกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับคณะกรรมการด้านอักษรและภาษาแห่งชาติของจีน (国家语言文字工作委员会) เป็นฝ่ายออกแบบและพัฒนา เช่น แอปพลิเคชัน Yubo (语博)

ในด้านการสนับสนุนการศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียมกันอย่างทั่วถึงนั้น ในปี 2022 ภาครัฐได้ออกแผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลแห่งชาติ ระยะ 5 ปี ฉบับที่ 14 และแผนสารสนเทศแห่งชาติระยะ 5 ปี ฉบับที่ 14 เปลี่ยนการศึกษาให้ปรับเปลี่ยนเข้าสู่

ยุคดิจิทัล พร้อมกับเปิดแพลตฟอร์ม Smart Education of China (国家智慧教育平台) ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มเกี่ยวกับการศึกษาที่สามารถทำได้ครบจบในที่เดียว All-in-One Platform เป็นต้นว่า เรียนด้วยตนเองผ่านออนไลน์ ตรวจสอบข้อมูลหรือการรับรองวุฒิ การศึกษาระดับอุดมศึกษา ตลอดจนได้พัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ความความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียนในเขตเมืองกับชนบทได้ลดน้อยลง อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และอัตราการติดตั้งสื่อมัลติมีเดียแบบโต้ตอบในโรงเรียนทั้งในเมืองและชนบทอยู่ในระดับที่ครอบคลุมกว่าร้อยละ 90 (Research Group on Educational Informatization, China Institute for Educational Finance Research, Peking University, 2023)

อีก 3 โครงการที่สำคัญคือ 1) โครงการครูเยาวชนอาสาในระดับบัณฑิตศึกษา (研究生支教团) 2) โครงการครูตำแหน่งพิเศษในโรงเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับในชนบท (特岗计划) และ 3) โครงการทวีความเป็นเลิศ (Double First-Class Initiative: 双一流) ซึ่งล้วนเป็นนโยบายและมาตรการที่สะท้อนถึงความมุ่งมั่นของรัฐบาลจีนในการขจัดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาสอย่างเป็นระบบ แม้ว่าโครงการที่หนึ่งและสองจะถูกริเริ่มตั้งแต่ก่อนที่สีจิ้นผิงจะดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของประเศจีน แต่ทั้ง 2 โครงการยังคงได้รับการสานต่อและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในยุคของเขา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนา “รากฐาน” ด้านการศึกษาในพื้นที่ชนบทและห่างไกล ภายหลังจากที่มีการดำเนินโครงการครูตำแหน่งพิเศษในโรงเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับในชนบทนั้น ส่งผลให้จำนวนการรับสมัครครูตำแหน่งพิเศษเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี 2015-2019 จากเดิมที่รับสมัครปีละ 70,000 คน ค่อย ๆ ขยายเป็นปีละ 100,000 คน (Wei, 2023)

ส่วนโครงการทวีความเป็นเลิศนั้น ถือเป็นโครงการระดับชาติที่ริเริ่มภายใต้ยุคของสีจิ้นผิง โดยเน้นการพัฒนามหาวิทยาลัยและสาขาวิชาให้สามารถแข่งขันในระดับโลก สะท้อนถึงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเชื่อมโยงกับการพัฒนากำลังคนและศักยภาพของประเทศในระยะยาว อีกทั้งยังแก้ปัญหาที่ในอดีตมองว่า สถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณภาพมักกระจุกอยู่ในเมืองใหญ่ แต่หลังจากที่ดำเนินโครงการนี้ สถาบันอุดมศึกษาในเมืองเล็ก ตลอดจนในพื้นที่ชนบทก็เริ่มมีมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพ สามารถเทียบเคียงกับมหาวิทยาลัยระดับโลกอื่น ๆ เช่น Zhengzhou University, Hunan University และ Yunnan University เป็นต้น

3.3 การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจ

กลุ่มชาติพันธุ์มักเป็นกลุ่มคนที่อาศัยตามชนบท แม้จะมีการสนับสนุนการศึกษาภาคบังคับตามที่ประกาศจากรัฐบาลจีน แต่ผู้คนก็ยังเข้าถึงการศึกษาได้ไม่ครอบคลุมเมื่อเทียบกับชนกลุ่มใหญ่ การแก้ไขของภาครัฐที่โดดเด่นคือการเพิ่มคะแนนพิเศษให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีตนั้น หากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะได้รับคะแนนพิเศษเพิ่มขึ้น แต่คะแนนแตกต่างกันไปตามแต่ละมณฑลหรือท้องที่ แต่ปัจจุบันโดยเฉพาะหลังช่วงปี 2014 มีการเรียกร้องให้พิจารณาทบทวนหลักการเพิ่มคะแนนพิเศษของกลุ่มชาติพันธุ์ จนเกิดการบันทึกเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร “ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการลดจำนวนและกำหนดมาตรฐานโครงการและคะแนนพิเศษในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย” (关于进一步减少和规范高考加分项目和分值的意见) สาเหตุหลักที่ต้องมีการทบทวนใหม่เป็นเพราะ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในเมืองได้เปรียบกว่าชนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่เดียวกันเป็นอย่างมาก แม้ว่าทั้งสองกลุ่มล้วนแล้วแต่เรียนในสภาพแวดล้อมเดียวกัน แต่ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกัน ยกตัวอย่างการดำเนินงานของรัฐบาลท้องถิ่นในมณฑลเหอหนาน “แผนปฏิบัติการปรับปรุงและกำหนดมาตรฐานการให้คะแนนพิเศษในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของมณฑลเหอหนาน” (河南省进一步调整和规范高考加分工作的实施方案的通知) มีการระบุว่า “ตั้งแต่นั้นปี 2024 เป็นต้นไป ยกเลิกโครงการให้คะแนนพิเศษสำหรับผู้สมัครสอบที่เป็นชนกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนในช่วงปี 2021-2023 ผู้สมัครสอบที่เป็นชนกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงมีสิทธิได้รับคะแนนพิเศษ โดยให้เพิ่ม 5 คะแนน” (Education Department of Henan Province, 2021)

อย่างไรก็ตาม ภาครัฐยังช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาได้ โดยมีสถาบันอุดมศึกษา กว่า 13 แห่งที่รองรับการศึกษาของชนกลุ่มชาติพันธุ์ ดัง Table 1 เพื่อเป็นไปตามอุดมการณ์ “ความสามัคคีของชนชาติ” ของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์รุ่นแรกอย่าง เหมาเจ๋อตงและเติ้งเสี่ยวผิง ต่อมาได้รับการตอบรับอุดมการณ์นั้นมาจวบจนปัจจุบัน ดังคำกล่าวที่เคยไปเยี่ยมเยือน Minzu University of China ว่า “Minzu University of China เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความสามัคคีและความเจริญก้าวหน้าของชาติ และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ชนชาติ ปัจจุบัน สถาบันดังกล่าวรองรับผู้เรียนที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 55 กลุ่ม ซึ่งมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับชนกลุ่มใหญ่ชาวจีน (Minzu University of China, 2023)

Table 1 Ethnic Universities in China

No.	Name of University	Year of Establishment	Location
1	中央民族大学 (Minzu University of China)	1951	Beijing
2	中南民族大学 (South-Central Minzu University)	1951	Hubei
3	西南民族大学 (Southwest Minzu University)	1951	Sichuan
4	广西民族大学 (Guangxi University for Nationalities)	1952	Guangxi
5	西北民族大学 (Northwest Minzu University)	1950	Gansu
6	贵州民族大学 (Guizhou Minzu University)	1951	Guizhou
7	大连民族大学 (Dalian Minzu University)	1984	Liaoning
8	西藏民族大学 (Xizang Minzu University)	1958	Xizang
9	云南民族大学 (Yunnan Minzu University)	1951	Yunnan
10	北方民族大学 (North Minzu University)	1984	Ningxia
11	青海民族大学 (Qinghai Nationalities University)	1949	Qinghai
12	内蒙古民族大学 (Inner Mongolia Minzu University)	1958	Inner Mongolia
13	湖北民族大学 (Hubei Minzu University)	1938	Hubei

นอกจากนี้ ปัญหาระบบทะเบียนบ้านที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจนั้น ก่อนหน้านี้ทะเบียนบ้านเป็นระบบที่กำหนดสิทธิและสวัสดิการของประชากรตามสถานที่เกิดของประเทศจีน ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิการศึกษาของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทแต่ต้องการเข้าศึกษาต่อในพื้นที่เมือง แต่ปัจจุบัน ภาครัฐเริ่มฟังข้อคิดเห็นของนักวิชาการที่มาจากสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศ เป็นต้นว่า มหาวิทยาลัยปักกิ่ง มหาวิทยาลัยชิงหวา บรรดานักวิชาการให้ความเห็นว่า “ควรยกเลิกข้อกำหนดเกี่ยวกับข้อจำกัดทะเบียนบ้านสำหรับการสอบเข้ามหาวิทยาลัย และเปลี่ยนเงื่อนไขการสมัครสอบเข้ามหาวิทยาลัยโดยอิงจากข้อมูลทะเบียนนักเรียนของผู้สอบ” (Guo, 2011)

4. แนวทางการปรับใช้ในประเทศไทย

4.1 สภาพความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทย

ระยะเวลาในการเรียนในแต่ละระดับชั้นของการศึกษาในประเทศไทยคล้ายกับประเทศจีน โดยที่ชั้นประถมศึกษาเรียน 6 ปี มัธยมศึกษา 3 ปี และมัธยมศึกษาอีก 3 ปี ในขณะเดียวกันก็มีการประกาศแนวทางการเข้าถึงการศึกษาของประชาชนให้เป็นหน้าที่ของรัฐ โดย The Secretariat of the Senate Acting as the Secretariat of the National Legislative Assembly (2017) ได้บัญญัติข้อกำหนดไว้ในหมวดที่ 5 มาตรา 54 หน้า 14 ว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” แต่ในทางปฏิบัติการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของประชากรชาวไทยต้องมีการค่าใช้จ่ายจำนวนหนึ่ง โดยเรียกเก็บค่าสนับสนุนทางการศึกษาอื่น ๆ เช่น ค่าอุดหนุนทางการศึกษา จนนำมาสู่ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในสังคมมายาวนาน โดยสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทั้งยังเกิดจากระบบการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยรัฐบาลใช้วิธีการจ่ายเงินอุดหนุนตามจำนวนผู้เรียนในแต่ละโรงเรียน ทำให้โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่หรือขนาดกลางจะได้รับงบประมาณมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก (Equitable Education Fund, 2023)

อีกหนึ่งมิติคือ ความแตกต่างด้านรายได้และทรัพย์สินส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำไม่สามารถส่งเสริมการศึกษาหรือให้โอกาสทางการศึกษากับบุตรหลานได้ ซึ่งอาจส่งผลให้คนในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนไม่สามารถแข่งขันในตลาดแรงงานที่ต้องการทักษะสูงได้เท่ากับกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า (Sangmahamad, 2017) นอกจากนี้ ผู้เรียนจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำมักต้องรับผิดชอบภาระในครอบครัวเพื่อหารายได้เสริมดูแลสมาชิกในครอบครัว ทำให้มีสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้

หนึ่งในนโยบายสำคัญที่รัฐบาลไทยดำเนินการเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในเขตพื้นที่ชนบท คือ โครงการแจกแท็บเล็ตเพื่อการศึกษาในปี 2012 ภายใต้นโยบาย “One Tablet Per Child” แต่การดำเนินโครงการดังกล่าวยังประสบปัญหาในหลายด้าน อาทิ การขาดแคลนการฝึกอบรมบุคลากรครูเพื่อพัฒนาทักษะการใช้งานอุปกรณ์และซอฟต์แวร์อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงข้อจำกัดด้านการบำรุงรักษาอุปกรณ์และความไม่พร้อมของโครงข่ายอินเทอร์เน็ตในเขตพื้นที่ห่างไกล การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการเชิงนโยบายในระยะยาว

4.2 แนวทางการปรับใช้วิธีการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากประเทศจีนในบริบทของประเทศไทย

แนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากประเทศจีนสามารถนำมาปรับใช้ในบริบทของประเทศไทยได้หลายวิธี จากการศึกษาแนวคิดเรื่องความเหลื่อมล้ำ 3 ประการของ Pinprateep (2019) ผู้วิจัยมองว่า ในระยะสั้นควรแก้ไข 2 ประเด็นหลักก่อน ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้ และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาส ส่วนระยะยาวควรคำนึงถึงการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจ

การแก้ไขปัญหาระยะสั้น

ในการแก้ไขปัญหาระยะสั้น ประกอบไปด้วยการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้ และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาส ดังนี้

โมเดลที่ใช้แก้ไขความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้ของจีน มักเป็นรูปแบบการออกข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมกับการกำกับ ติดตาม และสอดส่องจากภาครัฐ มีบทลงโทษที่หนักแก่ผู้ที่กระทำผิด ดังนั้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาภาคบังคับที่แท้จริง แนวทางการปรับใช้ในประเทศไทยควรมีผู้รับผิดชอบ ดูแล และบังคับใช้จริง ซึ่งภาครัฐควรมีการสนับสนุนที่จริงจัง โดยคำนึงถึงประชาชนในประเทศที่ไม่ว่าจะอาศัยในเมืองหรือในพื้นที่ชนบทล้วนสามารถเข้าเรียนฟรี ไม่มีค่าใช้จ่ายอื่นใดเพิ่มเติม

สำหรับโมเดลที่ใช้แก้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาสนั้น ทางจีนเน้นการใช้เรื่องของการนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษา เช่น การใช้แพลตฟอร์ม All-in-One อย่าง Smart Education of China ที่ทั้งสามารถตรวจสอบวุฒิการศึกษา และใช้ในการเรียนรู้ด้วยตนเองบนโลกออนไลน์ เป็นต้น อีกทั้งยังเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน ตลอดจนสร้างสถานศึกษาที่มีคุณภาพให้กระจายอยู่ในชนบท ภาพรวมด้านการศึกษาของประเทศไทยยังคงต้องพิจารณาอัตราการเกิดของเด็กเล็ก เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ผู้เรียนลดลงทุกปี จนอาจนำมาสู่โรงเรียนไร้ผู้เรียน ดังนั้น สิ่งที่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทของประเทศไทยได้คือ การยุบรวมสถานศึกษา และสร้างการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการศึกษา ให้ภาครัฐส่งเสริมการสร้างแพลตฟอร์ม All-in-One โดยให้สถาบันที่มีความพร้อมอย่างสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันออกแบบ และพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้บนโลกออนไลน์ โดยเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองแบบไม่มีค่าใช้จ่าย หากการสนับสนุนจากภาคเอกชนร่วมกันพัฒนาแพลตฟอร์มดังกล่าว ตลอดจนสร้างสถานศึกษาที่มีคุณภาพให้กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย

การแก้ไขปัญหาระยะยาว

การดำเนินงานการแก้ของปัญหาความเหลื่อมล้ำของจีนนั้นเน้นเรื่องของการสร้างแนวทางระยะยาว ตามอุดมการณ์ของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ มีการกำหนดยุทธศาสตร์ระยะยาว เช่น แนวทางการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ของการศึกษาจีนให้ก้าวสู่ความทันสมัยภายในปี 2035 (中国教育现代化 2035) ทำให้ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำประเทศ แต่การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษายังคงดำเนินต่อไป ดังนั้นสิ่งที่สามารถปรับใช้ในบริบทของไทยคือ การส่งเสริมการลงพื้นที่ศึกษาปัญหาเชิงภูมิศาสตร์โดยแท้จริง เพื่อหาแนวทางการปรับใช้ในเชิงยุทธศาสตร์ระยะยาว พร้อมทั้งหาวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงของบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนเติมตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาให้เต็มในพื้นที่ชนบท สิ่งที่สำคัญคือ การกระจายอำนาจการบริหารให้กับภาครัฐในท้องถิ่น ซึ่งในประเทศไทยเองก็มีหน่วยงานภาครัฐอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีความเข้าใจเป็นอย่างดีว่าในพื้นที่ขาดแคลนด้านใด จุดไหนมีปัญหา ฉะนั้นจึงดีกว่าการรอนโยบายบังคับใช้จากส่วนกลาง

อย่างไรก็ตาม การนำแนวทางการแก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทยมาปรับใช้ในบริบทของประเทศไทย จำเป็นต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในด้านบริบททางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน แม้ว่า

แนวทางของจีนจะมีความหลากหลายและซับซ้อน แต่ไม่ได้หมายความว่าโครงการทุกโครงการจะสามารถนำมาใช้ได้โดยตรงในประเทศไทย ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ หรือการปรับระบบการให้คะแนนพิเศษแก่กลุ่มชาติพันธุ์ อาจไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและนโยบายการศึกษาของไทย เพราะประเทศไทยไม่มีการจำแนกเชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ในทะเบียนราษฎรอย่างชัดเจน อีกทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยส่วนใหญ่มีการกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง มีการใช้ภาษาไทยเป็นหลักในระบบการศึกษา และเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในระดับหนึ่งแล้ว การแยกกลุ่มหรือให้สิทธิพิเศษในลักษณะเฉพาะเจาะจงจึงอาจไม่สอดคล้องกับหลักการของระบบการศึกษาที่เน้นความเสมอภาคของไทย และอาจก่อให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับความเป็นธรรมในระดับนโยบาย

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา (Conclusion and Discussion)

จีนเป็นประเทศที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประชากร ตั้งแต่สืบลึนผิงขึ้นมารับตำแหน่งผู้นำของประเทศ ก็มีความพยายามรักษาเสถียรภาพทางการเมือง สร้างการศึกษาในประเทศให้มีความเท่าเทียม พร้อมพัฒนาการศึกษาภายในประเทศให้มีคุณภาพเทียบเท่ากับนานาชาติ มาตรการ นโยบายหรือโครงการที่ใช้มีความหลากหลายและซับซ้อนปรับเปลี่ยนไปตามพื้นที่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมองว่า มีโมเดลการพัฒนาการศึกษาบางประเด็นสามารถนำมาปรับใช้ให้เป็นแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทยได้ ซึ่งผู้วิจัยจะสรุปและอภิปรายผล ดังนี้

1. นโยบายและโครงการที่รัฐบาลจีนใช้ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทของประเทศจีน

จากการทบทวนแนวคิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พร้อมกับเชื่อมโยงแนวคิดของ Pinprateep (2019) สามารถแบ่งความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบคือ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาส และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจ สามารถเชื่อมโยงปัญหา มาตรการจากภาครัฐ และผลจากการแก้ไขได้ดังนี้

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้

ภาครัฐของจีนออกพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (ระดับชั้นประถมถึงมัธยมต้น) มานานแล้วตั้งแต่ปี 1986 ซึ่งหลักการคือ การส่งเสริมให้เยาวชนเรียนฟรี แต่ในทางปฏิบัติ ช่วงแรกสถานศึกษายังมีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ซึ่งขัดต่อพระราชบัญญัติที่มีการออกบังคับใช้ หลังปี 2008 ที่มีการประกาศบังคับใช้กฎหมายให้เรียนฟรี สถานศึกษาจึงยกเลิกการจัดเก็บค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้การศึกษาภาคบังคับ 9 ปีเน้นการดำเนินงานภายใต้แนวคิด Two Exempt and One Subsidy (两免一补) คือ การยกเว้นค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ยกเว้นค่าตำราเรียน กอปรกับให้เงินอุดหนุนค่าครองชีพสำหรับนักเรียนประจำ

ในด้านการประกันทรัพยากรทางการศึกษา จากการณีตัวอย่างการค้ำจ่ายเงินเดือนและเงินอุดหนุนครู ภาครัฐก็มีความพยายามบังคับใช้ข้อกฎหมายอย่างเข้มงวด ส่งผลและบังคับโทษแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนออกกฎหมายคุ้มครองบุคลากรทางการศึกษา “ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างคณะบุคลากรทางการศึกษาในชนบทยุคใหม่”

เห็นได้ว่า การบังคับใช้กฎหมายเป็นสิ่งที่ภาครัฐให้ความสำคัญเสมอ ทำให้อัตราการคงอยู่ในระบบของการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง และบุคลากรทางการศึกษามีหลักประกันสายงานอาชีพครู เพราะปัจจัยด้านความมั่นคงและรายได้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่มนุษย์มักคำนึงถึงเป็นอันดับแรก ๆ สอดคล้องกับ Lv, Yang, & Wang (2015) และ Sangmahamad (2017) ที่มองว่า ความเหลื่อมล้ำด้านเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาส

เนื่องจากพื้นที่ที่ได้รับเงินค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อหัวของผู้เรียนเป็นเงินจำนวนมากมักกระจุกในเขตเมือง เกิดความเหลื่อมล้ำการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนในเขตเมืองกับชนบท โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่

สนับสนุนด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะในชนบทส่วนที่น้อยกว่าในเมืองเป็นอย่างมาก จำนวนโอกาสในการเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษามักกระจุกที่เมืองใหญ่หรือเมืองที่เจริญกว่า ดังนั้น ภาครัฐจึงพยายามสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชนและสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันผลิตและพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ลงแพลตฟอร์ม “MOOC” ตลอดจนสร้างแอปพลิเคชันสำหรับการเรียนรู้ และตรวจสอบวุฒิการศึกษาอย่าง Smart Education of China ด้วยตนเอง มีการพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศ นอกจากนี้ ยังมีโครงการครูเยาวชนอาสา ระดับบัณฑิตศึกษา โครงการครูตำแหน่งพิเศษในโรงเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับในชนบท และโครงการทวีความเป็นเลิศที่ขับเคลื่อนให้พื้นที่ชนบทเป็นพื้นที่ที่มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่ดีและมีคุณภาพ ผลจากการดำเนินโครงการข้างต้น คือ จำนวนการรับสมัครครูตำแหน่งพิเศษเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี 2015-2019 ตลอดจนมีสถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณภาพกระจายไปตามพื้นที่ชนบท ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับมหาวิทยาลัยระดับโลก อาทิ Zhengzhou University, Hunan University และ Yunnan University เป็นต้น

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านอำนาจ

ด้วยปัญหาข้อจำกัดระบบทะเบียนบ้านที่มีมาแต่เนิ่นนาน อีกทั้งยังมีกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ไม่ได้รับการศึกษาที่ดีและมีคุณภาพ ภาครัฐจากส่วนกลางจึงเริ่มรับฟังความคิดเห็นจากนักวิชาการในประเด็นการยกเลิกระบบทะเบียนบ้านที่มีผลต่อการเลือกสถานที่เรียน และมีแนวโน้มเปลี่ยนมาเป็นการบังคับใช้เกณฑ์โดยอิงจากข้อมูลทะเบียนการศึกษาของผู้สอบ สำหรับการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนชาติพันธุ์ นอกจากจะมีการเพิ่มคะแนนพิเศษแล้ว ยังดำเนินการก่อตั้งมหาวิทยาลัยชาติพันธุ์ตามอุดมการณ์ “ความสามัคคีของชนชาติ” ของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์รุ่นแรก ซึ่งมีกว่า 13 แห่ง หนึ่งในนั้นมี Minzu University of China เป็นมหาวิทยาลัยที่รับผู้เรียนกว่าร้อยละ 60 เข้าไปศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาระหว่างชาวฮั่นกับกลุ่มชาติพันธุ์ และปัจจุบันเริ่มยกเลิกนโยบายสิทธิพิเศษที่อิงจาก “สถานะทางชาติพันธุ์” ในมณฑลนั้น ๆ สอดคล้องกับ Xu (2023) ที่มีการรายงานว่า ปัจจุบันเริ่มมีการยกเลิกการให้คะแนนพิเศษกับชาติพันธุ์ที่อยู่ในเมือง เปลี่ยนไปให้โอกาสทางการศึกษากับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่ชนบท

อย่างไรก็ตาม ภาครัฐยังมีรูปแบบการดำเนินงานอีกมากมายที่ใช้เป็นส่วนในการลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำ แต่ทว่าไม่สามารถแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำนั้นให้หมดไปจากประเทศได้

2. การปรับใช้แนวทางแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศจีนในบริบทของประเทศไทย

การศึกษาของประเทศจีนและประเทศไทยมีจุดที่คล้ายคลึงกันหลายอย่าง เป็นต้นว่า ระยะเวลาในการเรียนในแต่ละระดับชั้นของการศึกษา มีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างในเมืองกับพื้นที่ชนบทที่สูง ฉะนั้น สิ่งที่ผู้วิจัยเสนอให้มีการปรับใช้ ดังนี้

โมเดลที่เหมาะสมกับการปรับใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาในระยะสั้นเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านความมั่นคงและรายได้ของจีน คือ การบังคับใช้กฎหมายข้อบังคับ โดยเฉพาะการบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับหนึ่งถึงประชาชนในประเทศที่ไม่ว่าจะอาศัยในเมืองหรือในพื้นที่ชนบทล้วนสามารถเข้าเรียนฟรี ไม่มีค่าใช้จ่ายอื่นใดเพิ่มเติม

สำหรับโมเดลที่ใช้แก้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้านการกระจายโอกาสนั้น ทางจีนเน้นการใช้เรื่องของการนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษา การเรียนรู้ด้วยตนเองบนโลกออนไลน์โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เน้นเรื่องการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการศึกษา ให้ภาครัฐส่งเสริมการสร้างแพลตฟอร์ม All-in-One โดยให้สถาบันที่มีความพร้อมอย่างสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันออกแบบ โดยเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองแบบไม่มีค่าใช้จ่าย ผนวกการสนับสนุนจากภาคเอกชนในการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ ตลอดจนสร้างสถานศึกษาที่มีคุณภาพให้กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย

สำหรับการแก้ปัญหาในระยะยาว ควรส่งเสริมการลงทุนพื้นที่ศึกษาปัญหาเชิงภูมิศาสตร์โดยแท้จริง กำหนดกรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระยะยาว เป็นต้นว่า การสร้างหลักสูตรที่มีความต่อเนื่อง และสร้างหลักประกันความมั่นคงของบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการบริหารให้กับภาครัฐในท้องถิ่นอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีความเข้าใจพื้นที่ที่รับผิดชอบเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจะต้องเริ่มดำเนินตั้งแต่ปัจจุบัน หากผู้คนในพื้นที่ชนบทมีภูมิหลังทางครอบครัวที่ดี มีการศึกษาที่ดีแล้ว ก็เกิดกระบวนการถ่ายทอดการศึกษาระหว่างรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ Zou & Ma (2019) และ Zhao (2023) ที่มองว่า ระดับการศึกษาของพ่อแม่มีผลต่อโอกาสทางการศึกษาของบุตร ซึ่งผู้วิจัยยังเห็นพ้องกับงานศึกษาของ Qi (2016), Blanden et al., (2022) และ Terschuur (2023) ที่มองว่า การศึกษาอาจช่วยเสริมสร้างการส่งผ่านรายได้ระหว่างรุ่นได้ ดังนั้นหากเยาวชนในประเทศไทยมีการศึกษาที่ดี คุณภาพสังคมและเศรษฐกิจจะดีตามไปด้วย

อนึ่ง ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการต่อยอดสู่การวิจัยในหลากหลายมิติ ทั้งในเชิงนโยบาย การจัดการศึกษา และการพัฒนาเครื่องมือหรือแนวทางในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เช่น การบังคับใช้กฎหมายการศึกษาภาคบังคับ และการใช้เทคโนโลยีร่วมกับการบริหารการศึกษา ตลอดจนสามารถต่อยอดเป็นการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การศึกษาระดับชาติของไทยที่มีความต่อเนื่องและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะการศึกษา (Research Recommendations)

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ควรเพิ่มข้อมูลจากองค์กรระดับโลก เช่น UNESCO, OECD, World Bank เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล และควรทำการเปรียบเทียบแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศจีนกับต่างประเทศในบริบทที่มีความคล้ายคลึงกัน เพื่อวิเคราะห์และประยุกต์ใช้แนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป ควรมีการศึกษาโครงการของประเทศจีนที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและการส่งเสริมบทบาทของบุคลากรครูในเขตพื้นที่ชนบท เพื่อพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมต่อการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูที่มีคุณภาพในประเทศไทยอย่างยั่งยืน ควรมีการศึกษาผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในพื้นที่ชนบท

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- Blanden, J., Doepke, M., & Stuhler, J. (2022). Educational Inequality. *IZA Discussion Paper No. 15225*, 1-128.
- Education Department of Henan Province. (2021). *Notice on the Implementation Plan for Further Adjustment and Standardization of College Entrance Examination Bonus Points Policy in Henan Province*. Retrieved 1 April 2025, from <https://jyt.henan.gov.cn/2024/09-18/3064352.html> (In Chinese)
- Equitable Education Fund. (2023). *Per Capita Education Budget: Equal but Not Equitable*. Equitable Education Fund (EEF). Retrieved 10 December 2024, from <https://www.eef.or.th/infographic-70451/> (In Thai)
- Foster, G. R., & Hammersley, M. (1996). *Constructing Educational Inequality: An Assessment of Research on School Processes*. London: Falmer Press.
- Guo, S. F., (2011). *Fifteen Citizens Recommended to the State Council the Cancellation of the Household Registration Restrictions for the College Entrance Examination*. Retrieved 1 April 4 2025, from <https://news.sciencenet.cn/htmlnews/2011/10/254360.shtml> (In Chinese)
- Ji, C. X., Huang, Z., & Wei, Y. (2023). Analysis of Financial Assurance and Equity in National Compulsory Education During the Outline of The 13th Five-Year Plan of China. *China Institute for Educational Finance Research*, 243(17), 1-34. (In Chinese)
- Kulavong, P., & Laksanapeeti, N. (2025a). Figure 1 Per Capita Disposable Income 2023-2024.
- Kulavong, P., & Laksanapeeti, N. (2025b). Figure 2 Retention Rate of Nine-Year Compulsory Education 2019-2023.
- Li, C. K., & Wu, W. (2017). Ethnic Identity, Urban-Rural Segmentation and Inequality of Higher Education. *Social Sciences of Beijing*, 42-49. (In Chinese)

- Li, C. L. (2014). The Changing Trend of Educational Inequality in China (1940 - 2010): Reexamining the Urban-Rural Gap on Educational Opportunity. *Sociological studies*, 2, 65-89. (In Chinese)
- Lv, W., Yang, Mo., & Wang, Y. (2015). The Urban-Rural Income Gap and Education Inequality and Government Spending on Education in China. *Comparative Economic & Social Systems*, 179(3), 20-33. (In Chinese)
- Mai, Y. H. (2023). A Study on the Disparities in Access to High-Quality Higher Education for Ethnic Minority Students in Western China. *Higher Education Forum*, (6), 64-67. (In Chinese)
- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2006). *Further Promoting the Healthy Development of Compulsory Education — A Record of the Revision of the "Compulsory Education Law of the People's Republic of China"*. Retrieved 1 April 2025, from http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/xw_zt/moe_357/s3579/moe_1286/moe_1287/tnull_18038.html (In Chinese)
- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2021). *Education Law of the People's Republic of China*. Retrieved 1 April 2025, from http://www.moe.gov.cn/jyb_sjzl/sjzl_zcfg/zcfg_jyfl/202107/t20210730_547843.html (In Chinese)
- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2023). *Education Statistics and Reports*. Retrieved 30 March 2025, from http://www.moe.gov.cn/jyb_xgk/xxgk/neirong/tongji/jytj_jftjgg/ (In Chinese)
- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2024). *Expand the Boundaries of Teaching and Share High-Quality Resources*. Retrieved 1 April 2025, from http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/s5147/202405/t20240515_1130643.html (In Chinese)
- Minzu University of China. (2023). *Admissions Guide for International Students of Minzu University of China*. Retrieved 1 April 2025, from <https://cie.muc.edu.cn/info/1185/3671.htm> (In Chinese)
- Münich, D., Plug, E., Psacharopoulos, G., & Schlotter, M. (2012). Equity in and Through Education and Training: Indicators and Priorities. Retrieved 11 November 2024, from http://www.education-economics.org/dms/EENEE/Analytical_Reports/EENEE_AR12.pdf
- Office of the Education Council Ministry of Education Kingdom of Thailand. (2020). *The National Education Act B.E. 2542 (1999) and its Amendments B.E. 2545 (2002)*. Retrieved 11 November 2024, from https://www.onesqa.or.th/upload/download/file_697c80087cce7f0f83ce0e2a98205aa3.pdf (In Thai)
- Pharcharuen, W., & Others. (2021). Educational Disparities of Thai Citizens Studying Age with the Online Learning Situation in the Viral Age of COVID-19. *Pañña Panithan Journal Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus*, 6(1), 3-14. (In Thai)
- Pinprateep, P. (2019). *Health Inequality. National Health Commission Office*, 1-29. (In Thai)
- Potipipittanakorn, P., Kallawicha, S., & Vishuphong, P. (2023). Examining Educational Resource Allocation and Educational Quality Inequality: A Case Study of Schools in Chumphon Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 6(6), 3382-3402. (In Thai)
- Qi, S. (2016). The Intergenerational Income Transmission Trends in China and the Role of Education. *Statistical research*, 33(5), 77-86. (In Chinese)
- Qiao, J. M. (2021). The Impact of Family Background on Children's Education. *Cooperative Economy and Science & Technology*, 6(2), 160-161. (In Chinese)
- Research Group on Educational Informatization, China Institute for Educational Finance Research, Peking University. (2023). *National Survey Report on the Application of Educational Informatization in Primary and Secondary Schools (Part 1): School Informatization Development*. CIEFR-China Institute for Educational Finance Research. Beijing: China Institute for Educational Finance. (In Chinese)

- Sangmahamad, R. (2017). Disparities in Education: Social Quality in Thai's Views. *Political Science and Public Administration journal*, 8(1), 34-66. (In Thai)
- Terschuur, J. (2023). *Educational Inequality of Opportunity and Mobility in Europe*. Retrieved 1 April 2025, from <https://arxiv.org/abs/2212.02407>
- The Central People's Government of the People's Republic of China. (2005). Compulsory Education Law of the People's Republic of China. Retrieved 1 April 2025, from https://www.gov.cn/banshi/2005-05/25/content_920.htm (In Chinese)
- The official website of the Chinese government. (2020). Guizhou Dafang County Owes 479 Million Yuan in Teacher Salary Subsidies, Inspection Report Released. Retrieved 30 March 2025, from https://www.gov.cn/xinwen/2020-09/06/content_5540927.htm (In Chinese)
- The Secretariat of the Senate Acting as the Secretariat of the National Legislative Assembly. (2017). *Constitution of The Kingdom of Thailand (B.E. 2560 (2017))*. Bangkok: The Secretariat of the Senate Acting as the Secretariat of the National Legislative Assembly. (In Thai)
- UNESCO. (2016). *Global Education Monitoring Report, 2016: Place: Inclusive and Sustainable Cities*. Retrieved 23 November 2024, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246230>
- Wang, P. P. (2021). *An Empirical Analysis of the Measurement and Influencing Factors of Educational Inequality in Rural China*. Master Thesis, M.A. in Applied Statistics Studies. Dongbei University of Finance and Economics, China. (In Chinese)
- Wang, Y. Z. (2013). *Study on the Relationship Between Education and Income Distribution Gap in China and Related Regions*. Master Thesis, M.A. in Regional Economics Studies. Northeast Normal University, China. (In Chinese)
- Wei, Z. F. (2023). The Construction of Teacher Team in Rural China: Effects, Dilemma and the Way Out. *Creative Education Studies*, 11(9), 2438-2445. (In Chinese)
- Xu, K. F. (2023). From "Preferential Treatment Based on Ethnic Identity" to "Targeted Support" — The Era Shift of Ethnic College Entrance Exam Policies from the Perspective of Strengthening the Chinese National Community Consciousness. *Journal of southwest minzu university (humanities and social science)*, (4), 206-215. (In Chinese)
- Xue, L. H. (2008). China Has Fully Implemented Free Compulsory Education. Retrieved 30 March 2025, from http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/xw_zt/moe_357/s3580/moe_2395/moe_2409/tnull_38574.html (In Chinese)
- Zeng, W. L. (2021). A Study on Post-2000s Youth Dropping Out of Junior High School—Based on In-Depth Interviews with Dropout Youth in a Rural Area of Northern Guangdong. *China youth study*, (3), 21-27. (In Chinese)
- Zhang, C. C., & Wang, Y. Q. (2022). Education Burden Reduction, Family Education Inputs and Educational Inequality. *Management World*, 9, 83-95. (In Chinese)
- Zhao, X. H. (2023). Trends and Causes of Inequality of Opportunity in Education in China: 2002-2018. *Journal of Finance and Economics*, 49(2), 79-94. (In Chinese)
- Zou, W., & Ma, Z. L. (2019). Family Background, Intergenerational Transmission and Educational Inequality. *Industrial Economy of China*, 2, 80-98. (In Chinese)